

ILLYÉS BOGLÁRKA

Léo Delibes, Liszt és a budapesti társasélet

Budapest 150 évvel ezelőtti jogi egyesítése hatalmas lendületet adott metropolisszá fejlődésének, ami a következő mintegy tíz-tizenkét évben a nemzetközi érdeklődésben, s az ide látogató külföldi vendégek, köztük muzsikusok személyében és számában is megmutatkozott. Liszt Ferenc rendszeres budapesti jelenléte – 1886 tavaszáig – különösen nagy vonzerőt jelentett a világszerte külföldi művészek számára. Ahogy Haynald Lajos kalocsai érsek fogalmazott 1873 novemberében, amikor a mester 50 éves művészi jubileumát ünnepelte Európa: „Ezelőtt ő ment a népekhez, most azok keresik fel őt.”¹ Az 1873-as bécsi világkiállítás és az 1885-ös Országos kiállítás alkalmával is sok neves író, művész és muzsikus kereste fel a magyar fővárost. A Budapestre érkező hírességek sorában az akkori új francia zene kiválóságai is képviseltették magukat az 1870-es évek vége és az 1880-as évek dereka között. Elsőként Léo Delibes, akit már 1878 eleji első látogatásakor élénk társasági élet fogadott.²

A kiegyezés és a koronázás nyomán kialakulóban volt a többi európai nagyvároshoz hasonló, pezsgő társasélet, amelyhez – a nagyobb budapesti szállókban és a Vigadóban rendezett bálók mellett – hozzátartozott a zenés színházi előadásokon és hangversenyeken való részvétel. Fő idénye éppen ezért november vége felé, a nagy színházi bemutatókkal és a vigadóbéli hangversenyekkel kezdődött, egyik irányítója pedig a városegysítést a gyakorlatban megvalósító miniszterelnök, Andrássy Gyula gróf volt.³ A művelődés- és zenetörténeti kutatás számos jellemzőjét és aspektusát

1 „Liszt-ünnepélyek”, *Vasárnapi Ujság* 20/46 (1873. november 16.), 551.

2 A tanulmány doktori értekezésem (*Magyar–francia zenei kapcsolatok a dualizmus idején, különös tekintettel a korabeli francia modern zene magyar recepciójára*, Budapest, ELTE BTK, 2023) vonatkozó fejezetének átdolgozott, bővített változata. <https://doi.org/10.15476/ELTE.2023.147>. Továbbiakban ILLYÉS *Magyar–francia zenei kapcsolatok*.

3 F. DÓZSA Katalin, „A társasági élet szerepe a XIX. században Budapest világvárossá válásában”, in SZVOBODA DOMÁNSZKY Gabriella (szerk.): *Urbanizáció a dualizmus korában. Konferencia Budapest egyesítésének 125. évfordulója tiszteletére a Budapesti Történeti Múzeumban* (Budapest,

feltárta a korabeli budapesti társasági életnek, amely F. Dózsa Katalin átfogó tanulmánya szerint lényeges motorja volt a főváros világvárossá fejlődésének.⁴ Ezekhez a kutatásokhoz kapcsolódva Delibes budapesti látogatásainak és vendégkarmesterként való fellépéseinek vizsgálatakor a francia komponistát körülvevő társasági eseményekre is különös figyelmet fordítottunk. Az esettanulmány-jellegű vizsgálattal egyben igyekszem tovább árnyalni a képet Liszt társaséletéről, amely mindennapjaiban az egyletekben, mindenekelőtt az Írók és Művészek Társaságában és a vezető művészek találkozóhelyéül szolgáló szalonokban, például a Wohl nővérek, a Blaskovich–Edelspacher házaspár,⁵ Vadnai Károly,⁶ Pulszky Ferenc⁷ vagy Liszt Ferenc otthonában zajlott.

Delibes először 1878 elején jött el a magyar fővárosba, hogy maga dirigálja a Nemzeti Színházban 1877. február 24-én bemutatott, s azóta töretlen sikerrel játszott

Budapesti Történeti Múzeum, 1999) (= *Tanulmányok Budapest múltjából XXVIII*), 305–312. Továbbiakban F. DÓZSA *Társasági élet*.

- 4 F. DÓZSA *Társasági élet*; FÁBRI Anna, „»Eszmesúrlódások«. A 19. századi magyar közirodalom a (pesti) társaséletéről”, *Budapesti Negyed* (tematikus szám: Társasélet Pesten és Budán) 46/4 (2004), 5–38.; a politikusok körüli társasági életről lásd CIEGER András: „Társasági élet »hivatalból«. A politika szereplői által rendezett társaséleti események Budapesten a dualizmus korában”, *Budapesti Negyed* (tematikus szám: Társasélet Pesten és Budán) 46/4 (2004), 313–330.; MERÉNYI Hajnalka, „A Pulszky-Szalón”, *Budapesti Negyed* (tematikus szám: Társasélet Pesten és Budán) 46/4 (2004), 331–349., továbbiakban MERÉNYI *Pulszky-Szalón*; a 19. század utolsó harmadának társaséletében kiemelkedő szerepet játszó Wohl testvérek, Janka (1843–1901) és Stephanie (1848–1889) híres irodalmi-művészeti szalonjáról pl. BORBÍRÓ Fanni, „»Csevegés, zene és egy csésze tea«. A Wohl-nővérek a pesti társaséletben”, *Budapesti Negyed* (tematikus szám: *Társasélet Pesten és Budán*) 46/4 (2004), 350–376.; a Blaskovich–Edelspacher házaspár fővárosi társasági életét is tárgyalja GÓCSÁNÉ MÓRÓ Csilla: *A Blaskovichok világa. Egy köznemesi család története és életmódja a 18. századtól a 20. század közepéig*. PhD disszertáció (Debrecen, Debreceni Egyetem BTK, 2012), továbbiakban MÓRÓ *Blaskovichok világa*. Liszt vonatkozásában lásd LEGÁNY Dezső: *Liszt Ferenc Magyarországon 1874–1886* (Budapest, Zeneműkiadó Vállalat, 1986), továbbiakban LEGÁNY *Liszt*, valamint WATZATKA Ágnes: *Budapesti séták Liszt Ferencel* (Budapest, Helikon Kiadó – Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem, 2011). A Liszt Ferenc Emlékmúzeum és Kutatóközpont munkatársai 2020-ban, Domokos Zsuzsanna igazgató vezetésével kiállítást rendeztek a témában *Vendégségben Liszt Sugár-úti otthonában* címmel. Virtuális változata: <https://lisztmuseum.hu/virtualis/vendegsegben-liszt-sugar-uti-otthonaban-121139> (utolsó letöltés: 2023. december 3.). Eckhardt Mária 2020. szeptember 24-én tartott megnyitó előadásának közlését lásd ECKHARDT Mária: „Vendégségben Liszt Sugár-úti otthonában. A Liszt Ferenc Emlékmúzeum új időszakos kiállítása”, in *Liszt Magyar Szemmel / The Hungarian View of Liszt* 41 (2020. október), 2–5. <https://www.lisztociety.hu/41.ujzag-220-oktober.pdf> (utolsó letöltés: 2023. december 3.).
- 5 MÓRÓ *Blaskovichok világa*, 220–221.
- 6 „Vadnay Károly, ki Jókai Mór után jelenleg legtekintélyesebb szépirodalmi írónk és publicistánk és szellemdús neje gyakran fogadják salonjukban Lisztet is, amivel Budapesten kevés salon dicsekedhetik.” Vö. [N. N.]: *A budapesti társaság* (Budapest, Pallas, 1886), 426. és 480.
- 7 MERÉNYI *Pulszky-Szalón*, 340.

Coppélia tizedik előadását.⁸ Meghívása nagy jelentőségű a magyar–francia zenei kapcsolatok történetében, hiszen Berlioz 1846-os koncertje óta nem állt francia zeneszerző a Nemzeti Színház zenekarának élén. Delibes neve ekkoriban operett-szerzőként is ismert volt Magyarországon, mivel a *Pető király udvara* című *opéra-bouffe*-ját a Népszínházban a *Coppéliával* párhuzamosan, vidéki színházakban pedig már évek óta játszották.⁹

Meghívásának terve a zeneszerző bécsi sikereivel és 1874 óta rendszeres ottani látogatásaival összefüggésben merülhetett fel már két évvel korábban,¹⁰ de 1876. április 11-i, Podmaniczky intendánsnak küldött táviratában akkor lemondta Budapestre jövetelét.¹¹ Bécsi tartózkodásai során Delibes több magyarral, illetve osztrák–magyarral megismerkedett, köztük Sina Simon báróval, aki bevezette a társasági életbe. 1876 őszén szintén itt ismerte meg Gassi Ferenc operaénekest.¹² Hogy segítse

8 *A Nemzeti Színház szereptörténeti adattára 1837–1949-ig*. Összeállította JÓNÁS Alfréd. Kézirat (Budapest, 1955 körül), Országos Széchényi Könyvtár Színháztörténeti Tár, MS 132/4, fol. 40.

9 *La Cour du Roi Pétaud* (librettó: Philippe GILLE, Adolphe JAIME; ősbemutató: Párizs, Théâtre des Variétés, 1869. április 24.). A darabot német nyelven *Confusius IX* címmel 1874. február 7-én mutatták be a pozsonyi Városi Színházban, majd Follinus János magyar fordításában még ebben az évben műsorra tűzték a Budai Színparkban és a Debreceni Nemzeti Színházban. Beszámoló a 1874. július 25-i budapesti bemutatóról: „Fővárosi hírek”, *Fővárosi Lapok* 11/170 (1874. július 28.), 745. Debrecenben 1874. október 5-én játszották először a művet. Az operett népszínházi bemutatója 1877. február 22-én volt. Lásd *A magyarországi operett forráskatalógusa, 1860–1959*, HUN-REN Bölcsészettudományi Kutatóközpont Zenetudományi Intézet 20–21. Századi Magyar Zenei Archívum és Kutatócsoport, http://db.zti.hu/mza_operett/operett_Kereses.asp. Lásd továbbá Bozó Péter: *Operett Magyarországon 1859–1960*. Forráskatalógus <https://adoc.pub/queue/operett-magyarorszagon-forraskatalogus12dc9036d46342c23189gae299d1894c8332.html> (utolsó letöltés: 2023. december 3.).

10 Delibes a *Le Roi l'a dit* (*Der König hat's gesagt*) 1874. április 20-i, a *Coppélia* 1876. október 4-i, a *Sylvia* 1877. október 25-i bécsi bemutatója alkalmából, illetve 1877 végén tartózkodott hosszabban a császárvárosban. Vö. Pauline GIRARD: *Léo Delibes: itinéraire d'un musicien, des Bouffes-Parisiens à l'Institut* (Paris, Vrin, 2018) (= *MusicologieS*), 147–149., 166–168. Továbbiakban GIRARD *Léo Delibes*.

11 Országos Széchényi Könyvtár Kézirattár, Levelestár, Delibes Léo Podmaniczky Frigyesnek. Közli: ILLYÉS *Magyar–francia zenei kapcsolatok*, 223.

12 Gassi (eredeti nevén Glatz) Ferenc (1850–1896), tenor Párizsban Gustave Roger-nál (1815–1879), a Conservatoire National tanáránál képezte tovább magát, majd elszerződött a Théâtre-Italienhez, ahol a társulat 1878-as feloszlásáig énekelt, nagy sikert aratva a *Trubadúr*-ban Manrico szerepében. Budapesten 1879–1886 között a Nemzeti Színház, majd az Operaház tagja. Több francia operában énekelt főszerepet (címszereplő volt a *Faust*-ban, János a *Herédiás*-ban, Raoul a *Hugenották*-ban). Vö. SCHÖPFLIN Aladár (szerk.), ERŐDI Jenő és KÜRTHY Emil összegyűjtött anyagának felhasználásával: *Színművészeti lexikon. A magyar színjátszás és drámairodalom enciklopédiája*, II (Budapest, Színészegyesület, 1929), 104.

karrierjének elindulását, kiadója, Jacques-Léopold Heugel figyelmébe ajánlotta a fiatal tenort.¹³

Liszttel vélhetőleg Párizsban, a mester 1861-es, illetve 1866-os, hosszabb tartózkodása során találkozhatott. Delibes számára talán az 1860-ban alapított arisztokratisz férfiklub, a fiatal tehetségeket népszerűsítő *Cercle de l'Union artistique* koncertjei jelentették az első kapcsolódási pontot Liszthez: a fiatal komponista kezdetől fontos szerepet töltött be a kör életében, amelynek Liszt elsők között csatlakozott tagja volt.¹⁴

Delibes ugyancsak Párizsból ismerte Pázmándy Dénes (1848–1936) függetlenségi párti politikust, publicistát,¹⁵ aki Párizsban folytatott egyetemi tanulmányokat, ahol egy életre eljegyezte magát a francia kultúrával. Politikusok mellett a francia irodalmi és művészeti élet olyan kiválóságaival ismerkedett itt meg, mint a két Dumas, François Coppée, Victorien Sardou, Ferdinand de Lesseps vagy Jules Massenet. Értékes összeköttetéseit Magyarországra hazatérve is ápolta, és az itteni művészeti élet javára fordította.¹⁶ Delibes 1878-as budapesti útja alkalmával a közvetítő szerepét töltötte be.¹⁷

Kísérőjével Delibes Bécsből érkezett. Az újév első napján a Népszínházban megtekintette *A sárga csikó* ünnepi előadását Blaha Lujza főszereplésével.¹⁸ Január 3-án került sor a Nemzeti Színház Delibes-estjére. A teltházat vonzó díszelőadáson megjelent a „francia szimpátiájáról ismert arisztokrácia”, sok magas rangú, illusztris vendég, valamint a francia főkonzulátus tagjai.¹⁹ A Zichy Gézával együtt érkező Liszt Karátsanyi Guido gróf páholyából követte az előadást. Jelen volt Erkel Ferenc is, az

13 Delibes levele Jacques-Léopold Heugelhez, 1876. november 24. Közli ILLYÉS *Magyar–francia zenei kapcsolatok*, 223.

14 GIRARD *Léo Delibes*, 108–109.

15 Rendszeres és közvetlen kapcsolatokról tanúskodik Delibes Pázmándy Déneshez írt, „12. csütörtökön”, Párizsban kelt levele. A kéziratot lásd Bibliothèque Nationale de France (BnF) Département de la Musique, LA-DELIBES LEO-49.

16 „Pázmándy Dénes meghalt”, *Pesti Napló* 87/93 (1936. április 23.), 9. Pázmándy pályájáról és a magyar–francia kapcsolatok fejlesztésében játszott szerepéről lásd GYÜSZI László: „Az utolsó politikus Pázmándy és a magyar–francia barátság”, *Valóság* 46/6 (2003. június 1.), 27–37. A továbbiakban GYÜSZI *Utolsó politikus Pázmándy*.

17 A Nemzeti Színház operaigazgatósága által január 4-én adott díszelőadásán Erkel Sándor Pázmándyra mondott köszöntőt, mint aki Delibes-et „lehozta Bécsből”. Vö. „Fővárosi hírek”, *Fővárosi Lapok* 15/5 (1878. január 6.), 24., valamint „Különfélék”, *Pesti Napló* 29/5 (1878. január 5.), [2].

18 Ez onnan tudható, hogy néhány nappal később, a Nemzeti Színház operaigazgatósága által január 4-én délután, Szikszay Ferenc éttermében adott ebéden „valóságos keleti gyöngyökként” említette Csepreghy Ferenc és Erkel Elek népszínművének dalait. Lásd „Különfélék”, *Pesti Napló* 29/5 (1878. január 5.), [2].

19 „Színház és művészet”, *Pesti Napló* 29/4 (1878. január 4.), [2].

est másik zeneszerzője, a balett előtt ugyanis Erkel-operarészleteket is előadtak: a *Hunyadi László* nyitányát és első felvonását, majd a *Bánk bán*ból – a cimbalmot és viola d'amorét hangsúlyosan alkalmazó – második felvonást.²⁰ A szerző által vezé-nyelt *Coppélia*-előadás zajos sikert aratott (1. kép).²¹ Delibes, aki már a *Coppélia* csár-dásával tanúsította affinitását a magyar zene iránt, hálás volt a lelkes fogadtatásért, amelyben részesült: viszonzásképpen ingyen átengedte a Nemzeti Színháznak a bécsi fogadtatása alapján hasonlóan nagy sikernek ígérkező *Sylvia* előadási jogát.²²

Az előadás után az Írók és Művészek Társasága vacsorára hívta meg a jeles ven-déget, és ezzel megkezdődött a Delibes tiszteletére rendezett társasági események sora.²³ Az egyesület 1873-ban, Szigligeti Ede elnökletével alakult meg a művészek, írók és újságírók társas kapcsolatainak előmozdítása, érdekvédelme, valamint hall-gatólagosan a függetlenségi érzelmű fiatal művészek támogatása céljából. A társaság igen aktív volt társas vacsorák, hangversenyek, felolvasóestek rendezésében, és rendszeresen szervezett csoportos kirándulásokat belföldre, majd az 1880-as évek-ben külföldre is. A francia kapcsolat ápolása jegyében a legnagyobb szabású meg-mozdulásokat – 1883-ban és 1889-ben – éppen Párizsba szervezték.²⁴ Delibes első látogatásakor, 1878-ban az egylet 282 tagot számlált. Közéjük tartozott választmányi tagként Liszt Ferenc, id. Ábrányi Kornél, Zichy Géza gróf, Odry Lehel, Jókai Mór, Paulay Ede, továbbá Erkel Ferenc és Sándor, Végh János, Káldy Gyula, Reményi Ede, Apponyi Albert gróf, Pulszky Ferenc, ifj. Ábrányi Kornél és id. Ábrányi Emil, Evva Lajos, Türr István, Szemere Attila, a későbbi elnök Urváry Lajos, a *Pesti Napló* szer-kesztője, egyetlen nőként a Liszt-tanítvány Ravasz Ilona és Wahrmann Mór mint pártoló tag.²⁵ Mint a korszakban alapított legtöbb társasegylet, amely a hasonló foglalkozásúakat, társadalmi helyzetűeket vagy az egy helyen lakókat tömörítette,

20 „Fővárosi hírek”, *Fővárosi Lapok* 15/2 (1878. január 3.), 10.

21 „A Delibes-este”, *Fővárosi Lapok* 15/4 (1878. január 5.), 19.

22 Ua.

23 „Fővárosi hírek”, *Fővárosi Lapok* 15/3 (1878. január 4.), 16.

24 SZÉKELY György (főszerk.), TÖRÖK Margit (szerk.): *Magyar Színházművészeti Lexikon* (Budapest, Akadémiai Kiadó, 1994). <https://mek.oszk.hu/02100/02139/html/index.html> (utolsó letöltés: 2023. december 3.). Lásd továbbá „Az Írók és Művészek Társaságának párizsi kirándulása 1883-ban”. Dokumentumközlés, *Budapesti Negyed* (tematikus szám: *Művészet a városban*) 9/2–3 (2001. nyár–ősz). <https://epa.oszk.hu/00000/00003/00025/doki.html>. A közlés forrása: *Írók és Művészek Társasága. Évi jelentés az 1883-84-ik évről* (Budapest, Légrády testvérek könyvnyomdája, 1884), 8–21. Az évi jelentést szerkesztette, a beszámolókat írta Dolinay Gyula, a Társaság titkára. Lásd még ERDÉSZ Ádám: „»Budapest – Turin – Páris«. Utazás az 1889-es világiállításra”, *Bárka. Irodalmi, művészeti és társadalomtudományi folyóirat* (2010/6), 89–92.

25 *Írók és Művészek Társasága: évi jelentés 1878/79-ről* (Budapest, Franklin Nyomda, 1879), 7–12.

317

Nemzeti színház.

Bérlet Budapest, csütörtökön, 1878. január 3-án: 234. szám

HUNYADI LÁSZLÓ.

Eredeti opera 1-56 felvonás. Szövegét írta Egressy Béni, Zenéjét szerzelte Erikol Ferencz. — Személyek:
 V. László, magyar király — (Pauli Hunyadi László) testvérök — Ellinger
 Csilla Ulrik — (Közeghy Hunyadi Mátás) testvérök — (Hein Róza)
 Főurak. Király kísérete. Zsoldosok. Nép. Történik: Nándoron 1456.

Ezt követi:

BÁNYA-BÁNYA.

Eredeti nagy opera 2-ik felvonás. Írta Egressy Béni. Jenőjét szerzelte Erikol Ferencz. — Személyek:
 Gertrud, királyné — Saxlehner E. Biberach, kalandor lovag — Tallián
 (St. Barthold, meremai hercege fia — Tiborcz, paraszt — (Ódry)
 Gertrud testvérecesse — (Pauli Udvári hölgyek. Udvaroncok. Békétlenek. Katonák. Parasztok
 Bányában, Magyarország nagyura — (Ellinger Történik 1213. vége felé.
 Melinda, feleség — (Balzsám B. V. — Végül: —

Szerző: DELIBES LEO ur vezetése mellett,
 és Rotter Irma betegsége utáni első föllepteül:

COPPELIA,

az üvegszemű hölgy.

Ballet 3 felv. Írták: Nutter és Saint-Leon. Zenéjét szerzelte: DELIBES LEO. Betanította Campilli Frigyes, ballémtáncos. SZEMÉLYEK:			
Swanilda — — — — —	Rotter Irma — — — — —	Coppélia — — — — —	Campilli — — — — —
Ferenccz, vőlegény — — — — —	Zsuzsanna E. — — — — —	Óppidia — — — — —	Peeze Teréz — — — — —
Hedvig — — — — —	Istváni Ilka — — — — —	Polgémtáncos — — — — —	Gonda — — — — —
Mari — — — — —	Kürti Hermina — — — — —	Pórni — — — — —	Fredinó — — — — —
Minka — — — — —	Gundárd Aug. — — — — —	Pórok Pórnok Történi: Galiczia határánél.	
Tinka — — — — —	Filóné — — — — —		

Előadandó tánczok: Az 1. felvonásban: „BEVEZETÉS.” Előadja Rotter Irma.
 „MAZUR.” Előadja az összes balletszemélyzet. 2. „KALÁSZ-BALLADA.” Előadja Rotter Irma.
 „TÁLTÓZATOK.” Előadják: Rotter I., Istváni I., Gundárd Aug. Filóné és Kürti H. A. „CSÁRDÁS”
 tánczok: a balletnövényedékek. A 2-ik felvonásban: 5. a) AZ „ÖNMOZGONY TÁNCZA.” b) „MANOLA”
 spanyol táncz. Előadja Rotter Irma.

Kezdeté 7 órakor, vége 10-után.

HELYÁRAK:

Magaslati v. díszemeleti páholy 10 frt. Másodemeleti páholy 8 frt. Erkélyszék 2 frt. 50 kr. Földszinti támlásszék 2 frt 50 kr.
 Magaslati zártzárak az I—V sorban 2 frt, a VI—XI sorban 1 frt. 50 kr. Körzsek 1 frt. 20 kr. Számozott ülőhely 1 frt. Katonajegy 30
 kr. Másodemeleti zártzárak első sorban 1 frt 20 kr. Második sorban 1 frt. Harmadik sorban 80 kr. Másodemeleti bemenet 50 kr. Karzati
 bemenet 30 kr. Gyermekekjegyek nem adatnak.

Jegyet várthatni d. a. 9 órától 1-ig és délután 3 órától kezdve a csarnokban, az estei pénztárnál.
 Holnap, pénteken, január 4-én, bérletfolyamban: **MÁSODSZOR:**

GALATEA.

Dráma 5 felv. Írta: Vasziladis Sz. N. Fordította Kállay Béni.

Magaslati páholy várthatni jegyet a csarnokban, a baloldali estei pénztárnál, d. a. 10—12 óra közt, következő áron: Földszinti vagy I. emeleti páholy 8 frt
 Magaslati zártzárak 7 frt. — Támlásszék és erkélyszék 2 frt. — kr. Földszinti zártzárak 1 frt. 50 kr. Körzsek 1 frt. 20 kr. Számozott ülőhely 1 frt — kr
 II. emeleti zártzárak első sorban 1 frt. 20 kr. a II. és III. sorban 1 frt. — kr.

Ma, a várszínházban, bérletfolyamban:

Kéregető nő. A nyelvtan.

Eredeti nagy opera 2-ik felvonás. Írta Yerosson Jenő. Fordította Nádya. — Ezt követi: Vigjáték 1 felv. Írta Labiche és Jolly. Fordította Fokoli M. — Végül először:
 „PRIMSHAW, BAGSHAW és BRADSHAW.”

Tréfa 1 felv. Írta Maddison Merton. Fordította K. T.

1. kép. A Coppélia Léo Delibes által vezényelt, 1878. január 3-i előadásának színlapja. Országos Széchényi Könyvtár Színháztörténeti Tára, SZT SZL NSZ K1877-1878 1878. 01. 03.

az Írók és Művészek Társasága is férfiak találkozóhelye volt, akárcsak a kávéház.²⁶ Amennyiben Delibes korábban nem volt Liszttel közelebbi ismeretségben, elképzelhető, hogy itt találkozott vele Budapesten először a kialakult szokás szerint, mivel a mester gyakran időzött az egyesület körében. A társaság otthona 1875 óta a Nemzeti Színház tőszomszédságában, annak a Kerepesi országút és a Múzeum körút sarkán található új bérházában volt, a mai Astoriánál.²⁷

Másnap, január 4-én délután a Nemzeti Színház operaigazgatósága adott díszebédet az ugyanebben az épületben található Szikszay étteremben,²⁸ ahová Delibes Pázmándy Dénes kíséretében érkezett. A társaság többségét a színház operarészlegének és zenekarának tagjai alkották, de újságírók, zenekritikusok is részt vettek a banketten.²⁹ Mások mellett jelen volt Erkel Ferenc, Erkel Sándor, Böhm Gusztáv, Rotter Mari, id. Ábrányi Kornél, az Erkel-operákban fellépő Saxlehner Emma, Ellinger József, Pauli Richárd, Kőszeghy Károly, a Népszínház nevében Erkel Elek és Evva Lajos. Podmaniczky Frigyes báró betegség miatt maradt távol. Delibes, akit meghatott a szívélyes budapesti fogadtatás, Ábrányi köszöntőjére válaszul kifejezte óhaját, hogy „Frankhon és Magyarország közt jöjjön létre a művészet szövetsége (alliance artistique) s e szövetség ne bomoljon föl soha”.³⁰ E szövetség ünneplését tekinthetjük úgy, mint a magyar és francia művészek között a következő évtizedben kibontakozó baráti közeledés szimbolikus kezdetét.

Még aznap este Liszt adott emlékezetes estélyt Hal téri lakásán, ami a Delibes-látogatásról szóló francia sajtóban is figyelmet kapott.³¹ Körülbelül huszonöt tagú társaság gyűlt össze, jórészt a mester barátai. Néhány író, újságíró is megjelent, köztük Vadnai Károly, a *Fővárosi Lapok* szerkesztője, akinek szalonja gyakran látta vendégül az irodalom és a közélet jeleseit, magát Lisztet és a Budapestre látogató

26 F. DÓZSA *Társasági élet*, 313–314. Voltak hölgyek által alapított egyletek is, mint például a Veres Pálné Beniczky Hermin által 1868-ban alapított Országos Nőképző Egylet vagy az Engeszer Mátyás felesége kezdeményezésére 1870-ben alakult női Liszt-Egylet, amelyek Camille Saint-Saëns 1879. március 7-i koncertmeghívásában játszottak szerepet. Vö. ILLYÉS *Magyar–francia zenei kapcsolatok*, 57.

27 A Budapestre látogató külföldi hírességek közül itt találkozott Liszttel először pl. Ernesto Rossi operaénekes. Vö. SZANA Tamás: „A régi »otthon«”, *Pesti Napló* 42/89 (1891. április 1.), [1.]

28 Szikszay Ferenc híres étterme 1875-ben nyílt meg a Nemzeti Színház akkori épületének tőszomszédságában álló bérházában, a mai Astoriánál. https://mandadb.hu/tetel/602230/Szikszay_Ferencz_etterme_a_Nemzeti_Szinhazhoz (utolsó letöltés: 2023. december 3.)

29 Például Schütz Miksa (1852–1888), Delibes nagy tisztelője is itt ismerkedhetett meg a francia komponistával, akiről több cikket írt a *Pester Lloyd*-ban, a *Pesti Napló*-ban és a *Budapesti Szemlé*-ben.

30 „Különfélék”, *Pesti Napló* 29/5 (1878. január 5.), [2.].

31 „Nouvelles diverses. Paris et départements”, *Le Ménestrel* 41/7 (13 janvier 1878), 54. Lásd még „Nouvelles de partout”, *Le Journal de Musique* 2/86 (10 janvier 1878), 4.

külföldi írókat, művészeket.³² Ifj. Ábrányi Kornél szerint a mester Vadnai kérésének tett eleget, amikor a társaságnak eljátszotta Beethoven „Holdfény” szonátáját.³³ Vacsora után mások is zongorához ültek. Zichy Géza az egyik bal kézre írt darabját mutatta be az *Études* sorozatból, amelyet előző évben Heugel adott ki Párizsban a *Valse d'Adèle* című etűd Liszt által készített, kétkezes átíratával együtt (2. kép).³⁴ Delibes a *Sylviából* játszott részleteket, mire Erkel Sándor jelezte, hogy a balettet ősszel bemutatja a Nemzeti Színház, és *A király mondta* operát is mihamarabb műsorra tűzi. Végül Mihalovich Ödön *A sellő* című szimfonikus költeményét adta elő Végh Jánossal, négykezes átíratban.³⁵

A frissen megkötött „művészi szövetség” jegyében telt kedélyes est szinte előrevetítette a folytatást. Csak néhány példát említve: Zichy Géza az ősszel óriási sikereket aratott különböző párizsi szalonokban és a *Figaro* egy estélyén.³⁶ A Gyulai Pál versére komponált Mihalovich-kompozíció, *A sellő (Ondine)* franciaországi bemutatóját az Association artistique d'Angers nevű társaság 1887. február 27-i hangversenyén tartották Angers-ban, a Bertha Sándor által rendezett *festival hongrois* keretében.³⁷ Delibes után Jules Massenet és Camille Saint-Saëns is ellátogatott Budapestre a következő év elején, s a *Coppélia* szerzője maga is visszatért még két alkalommal.

Delibes, aki a párizsi magyar emigráció köreibe is bejáratos volt, legközelebb 1878 augusztusában, Türr István tábornok párizsi szalonjában találkozott a Budapesten megismert magyar művészek egy kis csoportjával: a világiállításra kiutazó magyar delegáció tiszteletére adott estélyen Blaha Lujza és Odry Lehel magyar dalokat

32 [N. N.]: *Budapesti társaság*, 478–480. A kötet szerzője szerint Vadnai Károly képezte a szépirodalomban azt a központot, amelyet Jókai Mór nem ért rá betölteni.

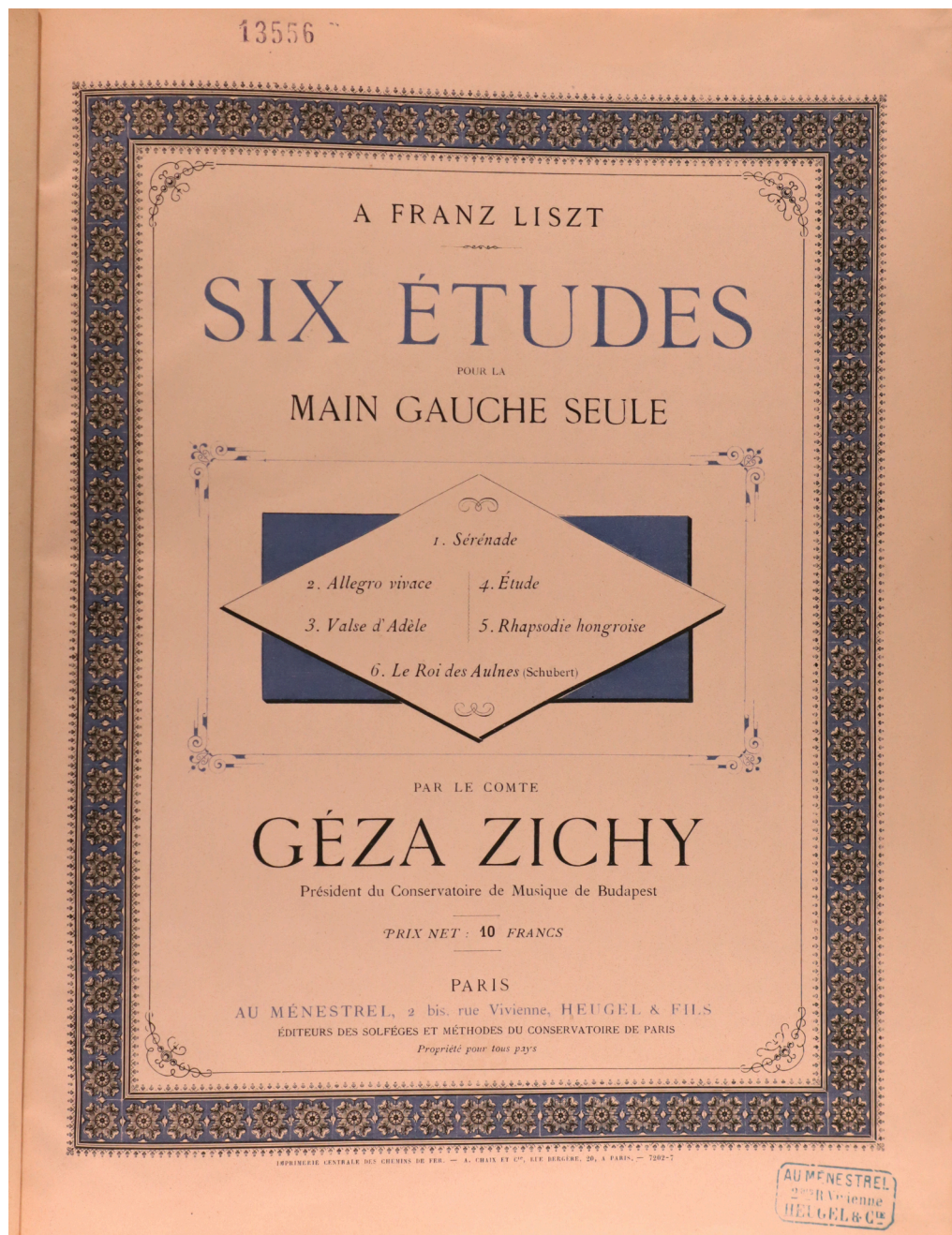
33 SZIKLAVÁRI Károly: „Ifjabb Ábrányi Kornél emlékei Liszt Ferencről (1911)”, in *Liszt Magyar Szemmel / The Hungarian View of Liszt 22* (2015. november), 18. Ifj. Ábrányi Kornél (1849–1913) író, újságíró, id. Ábrányi Kornél (1822–1903) zeneszerző fia eredetileg az *Egyetértés* 1911. október 3-i számában közölte visszaemlékezését, egy cikksorozat részeként.

34 Géza ZICHY: *Six études pour la main gauche seule, dédiées à Franz Liszt* (Paris, Heugel et fils, [1877]). Géza ZICHY: *Valse d'Adèle, transcription brillante [pour piano] de Fr. Liszt* (Paris, Heugel, [1877]).

35 „Fővárosi hírek”, *Fővárosi Lapok* 15/5 (1878. január 6.), 23–24. Lásd továbbá „Különfélék”, *Pesti Napló* 29/5 (1878. január 5.), [2.]

36 Hubay Jenő levele Liszt Ferenchez, Párizs, 1878. november 29. Vö. *Briefe hervorragender Zeitgenossen an Franz Liszt*, hrsg. von La Mara, I–III (Leipzig, Breitkopf und Härtel, 1895–1904), II, 320.

37 Yannick Simon: *L'Association artistique d'Angers, 1877-1893. Histoire d'une société de concerts populaires, suivie du répertoire des programmes des concerts* (Paris, Société Française de Musicologie, 2006) (= Publications de la Société Française de Musicologie, 3e série, 12.), 336. Az angers-i művészeti egyesület 1887. február 27-i magyar hangversenyéről lásd ILLYÉS *Magyar-francia zenei kapcsolatok*, 187–189.

2. kép. Zichy Géza *Six études pour la main gauche seule* (Paris, Heugel, 1877) című kottájának címlapja. Országos Széchényi Könyvtár Zeneműtára, Mus. pr. 13.556.

és áriákat adott elő Káldy Gyula³⁸ zongorakíséretével.³⁹ Következő budapesti látogatására azonban csak 1881 tavaszán, *Jean de Nivelle* című operája többször elhalasztott bemutatója alkalmából került sor. Erkel Sándor igazgató eredetileg már 1880 őszén szerette volna műsorra tűzni az új francia operát,⁴⁰ amelyről kedvező cikk jelent meg Pázmándy Dénes *Gazette de Hongrie* című hírlapjának⁴¹ első számában Armand Gouzien,⁴² a francia–magyar közeledés egyik fontos alakja tollából.⁴³ A zeneszerző kiadójával folytatott tárgyalások során azonban több nehézség merült fel – köztük az Heugel által a bécsi operának biztosított elsőbbség kérdése –, amelyek elsimításában a zeneszerző Pázmándy segítségét kérte.⁴⁴ A *Jean de Nivelle*-t végül Bécsset megelőzve, külföldön elsőként mutatták be a magyar fővárosban 1881. március 17-én, a komponista jelenlétében.⁴⁵

Pázmándy nemcsak a Nemzeti Színház vezetősége, hanem mint a Budapesti Francia Kör igazgatója, a frankofil társaság számára is kapcsolatot teremtett a francia komponistával. Az 1880 októberében Apponyi Albert gróf elnökletével és Amédée

-
- 38 Káldy Gyula (1838–1901) karmester, zeneszerző és zenei író, az Operaház későbbi igazgatója (1895–1900) ebben az időben a Nemzeti Színház Színitanodájának énektanára (1873–1881) és a Budapesti Zenekedvelők Egyletének karnagya (1874–1882) volt. Vö. SZINNYEI József: *Magyar írók élete és munkái*, V. (Budapest, Hornyánszky Viktor Könyvkiadóhivatala, 1897), 823–824.
- 39 Az estélyen részt vett továbbá Szarvady Frigyes (1822–1882), a Kossuth-emigráció egyik legjelesebb újságírója, Magyarországról Haynald Lajos érsek, Szapáry Gyula gróf, Tisza Lajos és a kiállítási magyar biztos helyettese, Lechner Lajos. A francia vendégek sorában jelen volt: Léo Delibes, Victor Joncière, Édouard Lalo és Théodore Dubois zeneszerzők, Ferdinand de Lesseps mérnök, diplomata, a Szezei-csatorna építője, valamint több író, újságíró. KÁLDY Gyula: „Zenészeti tárcák a világtárlatról, II”, *Fővárosi Lapok* 15/187 (1878. augusztus 15.), 909.
- 40 „Nouvelles diverses”, *Le Ménestrel* 46/20 (18 avril 1880), 158.
- 41 *Gazette de Hongrie*: Pázmándy Dénes által alapított, kiadott és eleinte szerkesztett, 1880 és 1888 között Amédée Saissy francia hírlapíró, egyetemi tanár főszerkesztésében megjelenő francia nyelvű hetilap. A magyar politikai, gazdasági és kulturális élet eseményeiről, a magyar–francia kapcsolatokról, térségünk problémáiról tájékoztatott. *La Hongrie à l'étranger* rovatában a Magyarországról külföldön megjelent cikkeket ismertette, *Revue hongroise* rovatában a magyar irodalmat propagálta. Vö. GYÜSZI *Utolsó politikus Pázmándy*, 33.
- 42 Armand Gouzien (1839–1892) zeneszerző, újságíró és kritikus, több lap munkatársa, 1876–1882 között a *Le Journal de Musique* főszerkesztője. Az 1870-es évek végétől minisztériumi hivatalnok (Ministère des Beaux-Arts et de l'Instruction publique), az államilag támogatott franciaországi színházak főfelügyelője. Közeli kapcsolatban állt a kor jelentős művészeivel, köztük Saint-Saëns-szal, Massenet-val, Delibes-bel, Victor Hugóval. Lásd Thomas GEORGES-MICHEL: „Un ami brestois de Victor Hugo: Armand Gouzien”, *Les Cahiers de l'Iroise* 19/2 (avril–juin 1972).
- 43 Armand GOUZIEN: „Jean de Nivelle”, *Gazette de Hongrie* 1/1 (8 avril 1880), 3.
- 44 Léo Delibes levele Pázmándy Déneshez, Párizs, 1880. október 22. Közli ILLYÉS *Magyar–francia zenei kapcsolatok*, 224.
- 45 Jóval szerényebb keretek között Koppenhágában is ezen a napon volt az opera bemutatója. Vö. GIRARD *Léo Delibes*, 189. A trónörökös esküvőjének halogatása miatt sokáig odázott bécsi premierre 1881. március 29-én került sor.

Saissy egyetemi tanár alelnökletével megalakult *cercle français* hármas célt tűzött ki maga elé: alkalmat nyújtani a francia nyelv elsajátítására, szorosabb személyes érintkezésre egyesíteni a Budapesten tartózkodó franciákat és azokat, akik bírják a nyelvet, végül összeköttetést szerezni és fenntartani a párizsi magyar egylettel, ennek céljai támogatására.⁴⁶

A diplomácia nyelvének alapos ismerete és a nemzetközi kapcsolatépítés nemcsak a francia kultúra és irodalom hazai terjesztése miatt volt fontos, hanem Magyarország külföldi megismertetését, a modern, hiteles országkép alakítását is célozta.⁴⁷ E törekvésekkel összhangban a kör kiemelt eseményként kezelte Delibes budapesti látogatását. A francia komponista tiszteletére rendezett estélyt Pázmándy, Saissy, Tölgyi Gyula és Arányi Miksa választmányi tagokból álló, négytagú bizottság készítette elő. A Budapesti Francia Kör ekkor még egyre bővült: 1881 februárjában felvett új tagjai között találjuk például Liszt Ferencet és Zichy Géza grófort.⁴⁸

Delibes 1881. február 25. és április 10. között Bécsben és Budapesten tett utazása során⁴⁹ március 1-jétől 19-ig időzött a magyar fővárosban, bár nem egyhuzamban, mivel itt is, ott is igyekezvén részt venni a próbákon, fáradhatatlanul dolgozott a minél jobb eredmény elérése érdekében. A komponista ismét Pázmándy társaságában érkezett Budapestre, ahol a Vadászkürt Szállóban szállt meg.⁵⁰ Március 3-án vezénytelével került színre a Nemzeti Színházban *Sylvia* című balettje, kivételesen nagy érdeklődés és siker mellett, Liszt jelenlétében.

Második budapesti tartózkodása során Delibes más zenei intézményekbe is el látogatott. Liszttel együtt ott volt a Vigadóban Erkel Sándor és a Filharmonikusok március 9-i hangversenyén, amelynek műsorán Saint-Saëns g-moll zongoraversenye (Varette Stepanoff szólójával), valamint Liszt Saint-Saënsnak ajánlott új zenekari műve, az ekkor bemutatott *Második Mefisztó-keringő* jelentették a műsor fő attrakcióit.⁵¹ Március 12-én – Káldy Gyula meghívására – a Színitanodát látogatta meg,⁵² ahol

46 ELTE Egyetemi Könyvtár, J 92, a Budapesti Francia Kör iratai, Budapest, 1880–1883. „A budapesti francia kör alapszabályai”.

47 ELTE Egyetemi Könyvtár, J 92. Aufricht [Arányi] Miksa titkári jelentése a Budapesti Francia Kör alapításának első évfordulóján, [Budapest, 1881. október]. Autográf kézirat.

48 Liszt Ferenc 1881. február 1-jén kérte felvételét a Budapesti Francia Körbe. Pázmándynak írt francia nyelvű levelét, amelyet a *Gazette de Hongrie* 1881. február 3-i száma közölt, magyar fordításban idézi LEGÁNY *Liszt*, 140. Liszt a választmány február 13-i, Zichy Géza a február 28-i gyűlés döntése alapján lett a Budapesti Francia Kör tagja. Lásd az említett gyűlések jegyzőkönyveit, Egyetemi Könyvtár, J 92.

49 GIRARD *Léo Delibes*, 189.

50 „Théâtre et concerts”, *Gazette de Hongrie* 2/9 (3 mars 1881), 3.

51 „Fővárosi hírek”, *Fővárosi Lapok* 18/56 (1881. március 10.), 291.

52 Delibes levele Káldy Gyulához, Budapest, 1881. március 12. Közli ILLYÉS *Magyar–francia zenei kapcsolatok*, 226.

az általa zongorán kísért növendékek között felfigyelt az ifjú Wein Margit hangjára (3. kép).⁵³ Estélyt, fogadást adtak tiszteletére: március 4-én a Wohl nővérek Nádor utcai otthonukban, ahová hivatalos volt Gassi Ferenc⁵⁴ és természetesen Liszt is, aki gyakori vendége volt a korabeli Budapest társaséletében kitüntetett szerepet játszó irodalmi szalonnak.⁵⁵ Március 6-án Wahrmann Mór országgyűlési képviselő, nagykereskedő, a városeyesítés és Budapest felemelkedésének egyik élharcosa svábhegyi villájában, Liszt Ferenc, a miniszterek közül Kemény Gábor báró és Ordódy Pál részvételével.⁵⁶ Március 7-én a Budapesti Francia Kör, amelynek kultúrdiplomáciai eseményszámba menő, vacsorával, hangversennyel és bállal egybekötött estélyén körülbelül százötven vendég jelent meg az Európa Szálló dísztermében.⁵⁷ A francia vendég számára bankettet rendezett továbbá az Írók és Művészek Társasága is (március 8.).⁵⁸ Türr tábornok március 11-én ebédet,⁵⁹ a Pázmándy házaspár pedig március 18-án búcsúvacsorát adott tiszteletére.⁶⁰

A hazai és a francia sajtóvisszhang alapján a *Jean de Nivelle* bemutatója érdeklődést keltett, és nagy tetszést aratott március 17-én a Nemzeti Színházban. A Delibes jelenlétében megtartott, Erkel Sándor által dirigált bemutató rangját jelzi, hogy a nézők soraiban ült például Andrássy Gyula gróf, aki aznap este ünnepélyes fogadást adott budai palotájában.⁶¹ Mindennek dacára a darab nem lett tartós siker Budapesten, és további két előadás után teljesen letűnt a repertoárról.⁶²

53 „Fővárosi hírek”, *Fővárosi Lapok* 18/60 (1881. március 15.), 314.

54 *A Budapesti társaság* névtelen szerzője szerint a kitűnő műveltségű Gassi a magukat sok tekintetben izoláló operaénekesek közül a leginkább kiemelkedő szerepet játszotta a társasági életben. Vö. [N. N.]: *Budapesti társaság*, 514–515.

55 LEGÁNY *Liszt*, 145.

56 „Személyi hírek”, *Fővárosi Lapok* 18/54 (1881. március 8.), 282.

57 „Fővárosi hírek”, *Fővárosi Lapok* 18/55 (1881. március 9.), 287.

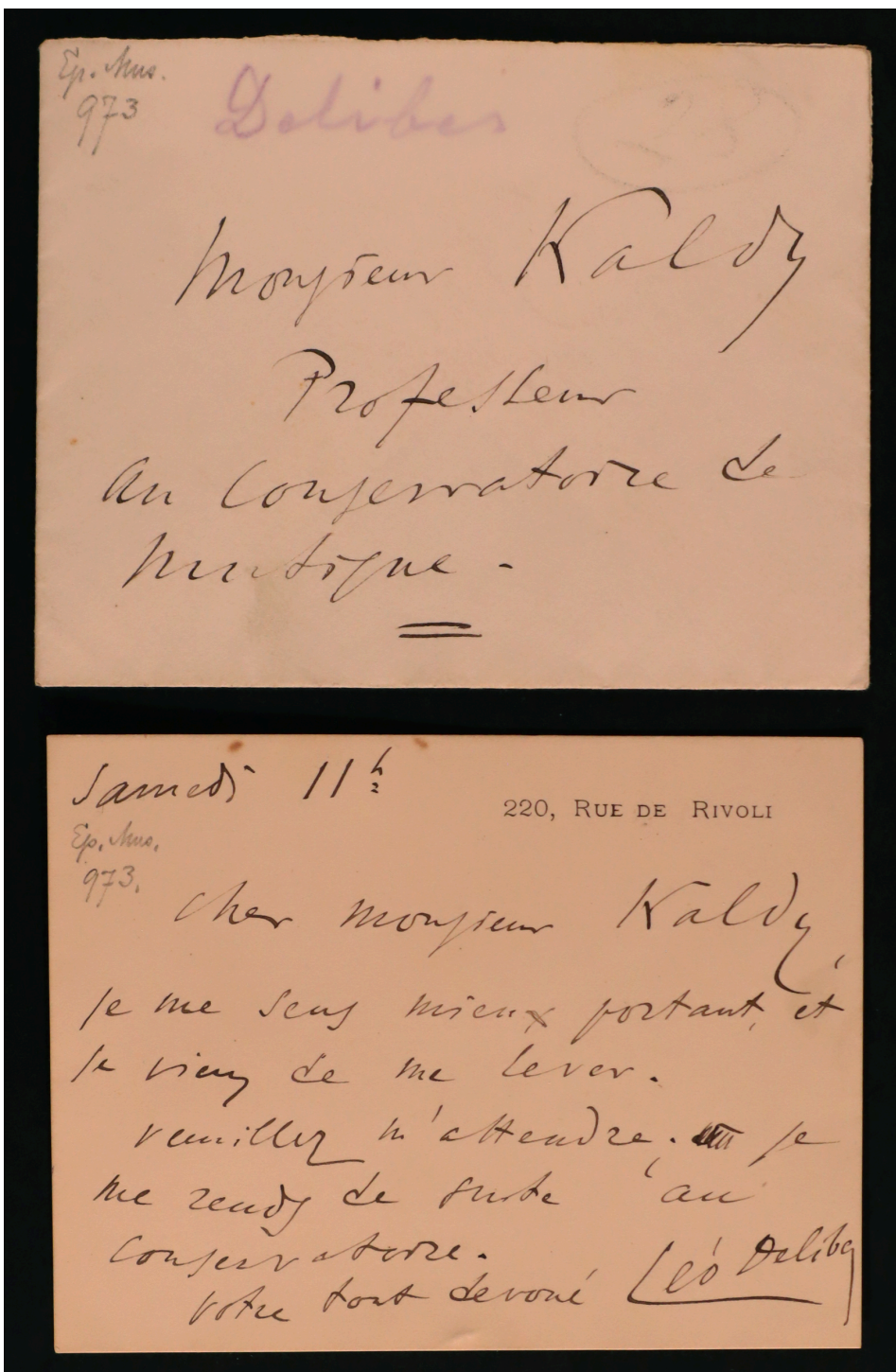
58 „Fővárosi hírek”, *Fővárosi Lapok* 18/51 (1881. március 4.), 268.

59 „Napi hírek”, *Pesti Hírlap* 3/70 (1881. március 12.), [5.]

60 „Fővárosi hírek”, *Fővárosi Lapok* 18/65 (1881. március 20.), 338. A vendégek között volt Liszt Ferenc, Apponyi Albert gróf, Jean Girette francia építész (Delibes barátja), Szilágyi Dezső képviselő és minden bizonnyal Zichy Géza gróf, aki szintén hivatalos volt az estélyre. Liszt levele Zichy Gézához, [1881. március 18.]. Vö. Margit PRAHÁCS (Hg.): *Franz Liszt, Briefe aus ungarischen Sammlungen*, 1835–1886 (Budapest, Akadémiai Kiadó, 1966), 241. Továbbiakban PRAHÁCS *Liszt*.

61 Előadás után többen csatlakoztak az Andrássy-szalonban összegyűlt társasághoz, köztük Liszt is. Vö. LEGÁNY *Liszt*, 147. Lásd továbbá Liszt említett levelét Zichy Gézához in PRAHÁCS *Liszt*, 241. Nem maradt fenn arról forrás, hogy Delibes is Liszttel tartott volna.

62 Az operát 1881. április 19-én és október 15-én tűzték ismét műsorra. Az adathoz lásd *A Nemzeti Színház szereptörténeti adattára 1837–1949-ig*. Összeállította JÓNÁS Alfréd. Kézirat (Budapest, 1955 körül), Országos Széchényi Könyvtár Színháztörténeti Tár, MS 132/4.

3. kép. Léo Delibes levele Káldy Gyulához, [Budapest, 1881. március 12.].
Országos Széchényi Könyvtár Kézirattára, Fond XII/203.

E rövid tanulmány keretében csak felvillantani tudom, hogy Delibes utoljára 1885. augusztus 9–20. között, az Országos Kiállítás idején járt Magyarországon hivatalos kiránduláson. Jules Massenet-val, Armand Gouziennel, illetve a Ferdinand de Lesseps vezette mintegy negyventagú delegációval érkezett Budapestre az Írók és Művészek Társaságának meghívására.⁶³ Az egyesület így kívánta viszonzni a szíves fogadtatást, amelyben 1883-as párizsi kirándulása során százötven tagja részesült egy nagy rendező bizottság jóvoltából, amelynek Delibes és két muzikus barátja is tagja volt.⁶⁴ A zeneszerző ez alkalommal ismét *Coppélia* című balettjét vezényelte, de most már az új Operaházban, ahol az országjáró körút és fényes ünnepsorozat lezárultával, augusztus 20-án Massenet-val együtt megtekintette Erkel Ferenc *István király* című művét.⁶⁵

Léo Delibes kitüntető budapesti fogadtatása arról győzhet meg, hogy a magyar főváros zenei világvárossá válásának egyik fontos tényezője volt társasági életének 1870-es, '80-as évekbeli fejlődése. Mint láttuk, ebben nem elhanyagolható szerepet játszottak a társaságok, különösen az Írók és Művészek Társasága. A Delibes-et és sok más világhírű művészt vendégül látó egyesület utolsó nagy megmozdulása az 1885-ös országos kiállításra meghívott francia vendégek tiszteletére rendezett ünnepsorozat volt.⁶⁶ Emellett több olyan szalon ajtaja is megnyílt Delibes előtt – mindenekelőtt Liszt és a társaságához tartozó személyek otthona –, amelyek szintén találkozóhelyei voltak a különböző társadalmi állású művészeknek, a szellemi elitnek. Ha a vizsgált időszakban volt is alapja a budapesti társasélet „kasztyosodásának”, a *highlife* elkülönülésére vonatkozó külföldi bírálatoknak,⁶⁷ egyértelműen kitapintható, hogy – *A budapesti társaság* című 1886-ban megjelent könyv névtelen szerzője

63 Henri Heugel (1844–1916), édesapja 1883-ban bekövetkezett halála után a *Le Ménestrel* igazgatója lapjában közölte a meghívó levelet, amelyet Jókai Mór, Pulszky Ferenc, Urváry Lajos elnök és Pulszky Károly titkár írtak alá. A meghívást maga is elfogadta. Vö. „Nouvelles diverses. Paris et départements”, *Le Ménestrel* 51/33 (19 juillet 1885), 263.

64 „Az Írók és Művészek Társaságának párizsi kirándulása 1883-ban”, *Budapesti Negyed* 9/2–3 (2001. nyár–ősz). A társaság évkönyvében megjelent beszámoló dokumentumközlése. <https://epa.oszk.hu/00000/00003/00025/doki.html>.

65 „Fővárosi hírek”, *Fővárosi Lapok* 22/198 (1885. augusztus 22.), 1273.

66 SZANA Tamás: „A régi »otthon«”, *Pesti Napló* 42/89 (1891. április 1.), [1.]

67 Madame ADAM (Juliette LAMBER): *La patrie hongroise. Souvenirs personnels*. 2e éd. (Paris, Nouvelle Revue, 1884). <https://archive.org/details/lapatriehongroioiadamgoog> (utolsó letöltés: 2023. december 3.). Magyar fordítását lásd ADAM Edmondné (LAMBER Juliette): *A magyarok hazája*. Jogositott magyar kiadás (Budapest, Révai Testvérek Kiadása, 1885). https://mandadb.hu/tetel/45103/A_magyarok_hazaja (utolsó letöltés: 2023. december 3.). Lásd továbbá Angelo DE GUBERNATIS: *La Hongrie politique et sociale* (Florence, Joseph Pellas, 1885). E külföldön megjelent művek kiegészítésének, cáfolatának szánt munka az említett *A budapesti társaság* c. kötet 1886-ból. A korszak társaséletéről szóló kortárs irodalomról lásd FÁBRI *Eszmesúrlódások*.

Madame Adamnak címzett gondolatát idézve – Budapest része volt az „alakuló nemzetközi nagy európai szalonnak”. A magyar értelmiség színe-java megértette a kor intő szavát, az állampolgári jogegyenlőség áldását,⁶⁸ de tisztában volt a külföldi művészekkel ápoltságok kölcsönös hasznával és előnyeivel is.

68 [N. N.]: *Budapesti társaság*, XI–XIII.

ABSZTRAKT

ILLYÉS BOGLÁRKA (Országos Széchényi Könyvtár Zeneműtára)

Léo Delibes, Liszt és a budapesti társasélet

A városegysítést követő években egyre nagyobb számban Budapestre látogató, világhírű külföldi muzsikuskor sorában az akkori fiatal francia zeneszerző-nemzedék kiválóságai is képviseltették magukat. A zenei élet francia kapcsolatainak megélénkülése szempontjából nagy jelentőségű Léo Delibes 1878 elején, majd 1881 márciusában tett budapesti látogatása, amikor a komponista saját műveit vezényelte a Nemzeti Színházban. (A *Coppélia* szerzője harmadszor 1885-ben, az Országos Kiállítás idején, egy nagyobb francia delegáció tagjaként járt hivatalos úton Magyarországon). Delibes fogadásában, egyben a magyar–francia szellemi és kulturális közeledés kibontakozásában nagy szerepet játszottak az újonnan alakult egyesületek, az Írók és Művészek Társasága, a Budapesti Francia Kör, valamint a szalonok. A francia muzikus tiszteletére többek között Liszt Ferenc, a Wohl nővérek, Pázmándy Dénes és Wahrmann Mór adtak fogadásokat. A dolgozat elsősorban az illusztris vendéget körülvevő – egyszersmind Liszt budapesti társaséletét is jellemző – társasági eseményeket, ezek helyszíneit, résztvevőit és jelentőségét vizsgálja.

Tárgyszavak: Léo Delibes, Liszt Ferenc, Budapest, társasélet, Írók és Művészek Társasága

ILLYÉS BOGLÁRKA az Országos Széchényi Könyvtár Színháztörténeti és Zeneműtárában a zenei gyűjtemény vezetője és a zenei művelődéstörténet kutatója. Történelem és francia szakos középiskolai tanári diplomáit az Eötvös Loránd Tudományegyetemen szerezte, ahol nemrég védte meg a dualizmus kori magyar–francia zenei kapcsolatokról írt doktori disszertációját.

ABSTRACT

BOGLÁRKA ILLYÉS (Music Collection of the National Széchényi Library)

Léo Delibes, Liszt and the Budapest Social Life

The increasing number of world-famous foreign musicians visiting Budapest in the years following the unification of the capital also included the outstanding members of the period's young French generation of composers. The visits Léo Delibes made to Budapest – in early 1878 and again in March 1881, when he conducted his own works at the National Theatre – were of great importance for the revival of French musical relations. (The third time the composer of *Coppélia* came to Hungary was for an official visit during the 1885 National Exhibition, as a member of a large French delegation.) The newly formed associations, such as the Society of Writers and Artists, the French Circle of Budapest, and the salons played a major role in welcoming Delibes and in the development of Hungarian-French intellectual and cultural rapprochement. Ferenc Liszt, the Wohl sisters, Dénes Pázmándy and Mór Wahrmann, among others, gave receptions in honour of the French musician. The present essay examines the social events surrounding the illustrious guest, which were also characteristic of Liszt's social life in Budapest, focusing on the venues, participants and significance of these events.

Keywords: Léo Delibes, Ferenc Liszt, Budapest, social life, Society of Writers and Artists

BOGLÁRKA ILLYÉS is a researcher of musical cultural history and head of the Music Collection at the Theatre and Music Department of the National Széchényi Library, Budapest. She obtained her degrees in history as well as in French literature and linguistics at the Eötvös Loránd University, Budapest, where she recently defended her doctoral thesis on Franco-Hungarian musical relations (1867–1918).